

**Huquqni Muhofaza Qilish Organlarining Yurisdiksiyasidagi
Ziddiyat: Transchegaraviy Kiberjinoyatlarni Tekshirishda Duch
Keladigan Muammolar**

ZHAO WENRUO

Toshkent Davlat Yuridik Universiteti

wenruo0811@gmail.com

Abstrakt

2023-yilda Xitoy raisi Si Tszinpin Butunjahon internet konferensiyasida global internet rivojlanishi va boshqaruvi oldida turgan yangi holatlar va yangi talablarni ilmiy tahlil qilib, tinch va xavfsiz kibermakon qurish tashabbusini ilgari surdi [1]. Yangi davrda kibermakonda umumiy kelajakka ega bo'lgan hamjamiyat kontseptsiyasi ostida kiberjinoyatlarni boshqarishning yangi yo'llarini o'rganish ayniqsa muhim bo'ldi. Ayni paytda telekommunikatsiya tarmoqlaridagi firibgarlik jinoyatlarining 80 foizi xorijda sodir etilgan [2]. Jinoyat transchegaraviy ekan, tergov va ijro ham transchegaraviy bo'lishi kerak. Tergov va huquqni muhofaza qilish yurisdiksiyasining ziddiyatlari transchegaraviy kiber jinoyatlarning jinoiy yurisdiksiyasi dilemmasining ildizi va kalitidir.

Kalit soʻzlar: Internet jinoyat, Jinoiy yurisdiksiya, Yurisdiksiyaviy ziddiyat, Transchegaraviy jinoyat, Transchegaraviy kiberjinoyatlarni tekshirish

I. Kirish

Xitoyning transchegaraviy kiberjinoyatlarga qarshi kurash amaliyotidan kelib chiqqan holda, huquqni qo'llash va tergov qilish, hozirgi asosiy jihatlar Uchta muhim qiyinchiliklarga duch keling.

Birinchiidan, kiberjinoyat yanada yashirin bo'lib, jinoyatchilarning shaxsini aniqlashni qiyinlashtirdi. Kiber jinoyatchilar o'zlarining haqiqiy shaxsini yashirish uchun proksi-serverlar, VPN xizmatlari, tarmoq

shifrlash va boshqa usullardan keng foydalanadilar, bu huquqni muhofaza qilish organlariga jinoyatchilarning haqiqiy shaxsini samarali kuzatishni qiyinlashtiradi.

Ikkinchidan, transchegaraviy dalillarni to'plashga bo'lgan talab ortib bormoqda, ammo xalqaro hamkorlik kanallari silliq emas. Ko'psonli mahalliy gumondorlar jinoyat sodir etish uchun xorijdagi tarmoq resurslaridan foydalanadilar va ko'plab asosiy dalillar xorijiy mamlakatlarda. Xitoyning transchegaraviy dalillarni to'plashda asosan sud yordami va politsiya hamkorligi kabi kanallardan foydalaniladi. Biroq, turli mamlakatlardagi turli huquqiy tizimlar va hamkorlikning past samaradorligi tufayli protseduralar ko'pincha og'ir va uzoq vaqt talab etadi.

Uchinchidan, kiber jinoyatlar borgan sari zanjirband va uyushgan holga aylanib bormoqda, bu esa huquqni muhofaza qilish va tergovni qiyinlashtirmoqda. Kiberjinoyat qora sanoat zanjirini shakllantirdi va har bir bo'g'in mehnatni taqsimlaydigan, hamkorlik qiladigan va manfaatlarni baham ko'radigan va jinoyatni tayyorlash, tashkil etish, amalga oshirish, sotish va tarqatishdan tortib butun jinoiy jarayonni birgalikda yakunlaydigan ko'plab professional jinoiy guruhlar tomonidan parazitlangan. o'g'irlangan tovarlarni tekshirish va ular bilan shug'ullanish juda qiyin.

II. Metodologiya

Ushbu maqola kiberjinoyat yurisdiksiyasining hozirgi dilemmasidan boshlanadi, tegishli mahalliy va xorijiy nazariy tadqiqotlarni birlashtiradi va kelgusida qonunchilik va amaliyotga yordam berishga umid qilib, yurisdiksiyaviy nizolarni hal qilish bo'yicha tegishli takliflarni ilgari suradi.

Turli mamlakatlarda kiber jinoyatlarning jinoiy yurisdiksiyasi bo'yicha turli nazariyalarni tahlil qilgandan so'ng. Muallif, kompyuter tarmog'idagi jinoyatlarning jinoiy yurisdiksiyasida ziddiyat yuzaga

kelganda, amaliyot va samaradorlik nuqtai nazaridan, aniq ta'sirga erishish uchun tarmoq jinoyatining o'ziga xos holatlariga qarab turli yurisdiksiya qoidalari belgilanishi kerak, deb hisoblaydi.

III. Natijalar

Transmilliy kiberjinoyatchilikning oldini olish va unga qarshi kurashish politsiya va huquqni muhofaza qilish organlarining mamlakatlar o'rtasidagi hamkorligidan ajralmasdir. Biroq, hozirgi vaqtda, turli omillar ta'siridan kelib chiqqan holda, transmilliy kiberjinoyatlarga qarshi kurashda politsiya va huquqni muhofaza qilish organlarining hamkorligida mexanizmni yaratish, yurisdiksiyaviy ziddiyatlarni muvofiqlashtirish, xorijda tergov va dalillar to'plash, gumonlanuvchilarni ekstraditsiya qilish va transchegaraviy o'tkazish bo'yicha ko'plab muammolar mavjud. aktivlarni tiklash. Huquqni muhofaza qilish organlarining ushbu sohadagi hamkorligini yanada rivojlantirish uchun hamkorlikning turli mexanizmlarini doimiy ravishda takomillashtirish, jinoiy yurisdiksiyadagi nizolarni hal qilishga intilish, xorijda tergov va dalillar to'plash faoliyatini standartlashtirish, ekstraditsiya bo'yicha hamkorlikni moslashuvchan tarzda amalga oshirish va faol choralar ko'rish zarur. transchegaraviy aktivlarning tiklanishiga ko'maklashish. Bu transmilliy kiberjinoyatlarga qarshi kurash samaradorligini samarali oshiradi.

Kiberjinoyat tushunchasi va xususiyatlarini tahlil qilish, jinoiy yurisdiksiya mojarolarini ishlab chiqish, xorijdagi mamlakatlar yoki mintaqalarda tegishli qonunchilik va amaliyotni tahlil qilish natijasida transmilliy kiberjinoyatlarning jinoiy yurisdiksiyasi an'anaviy jinoiy yurisdiksiya qoidalarini qo'llashda qiyinchiliklarga duch kelishi aniqlandi. Va jinoyatlarni aniqlash va jinoiy javobgarlikka tortishdagi qiyinchiliklar. Jinoyat yurisdiksiyasining yangi qoidalarini o'rnatish qiyinligi kabi qiyinchiliklar oldida biz bir nechta yurisdiksiya tamoyillarining kombinatsiyasini qabul qilishimiz, haqiqiy nazoratga

ustunlik berishimiz, iqtisodiy almashinuvlar orqali muammolarni hal qilishga ko'maklashishimiz kerak. kiberjinoyatlar bo'yicha xalqaro konventsiya, axborot almashish platformalarini qurishni kuchaytirish va kiberjinoyat yurisdiksiyasining transmilliy Yangi mexanizmini yaratish uchun xalqaro jinoiy sud yordami.

IV. Mhokama qilish

Hozirgi kunda insoniyat jamiyati axborot inqilobi davriga qadam qo'ydi. Internet orqali ifodalangan axborot texnologiyalari kundan-kunga o'zgarib bormoqda. Internetning paydo bo'lishi tufayli dunyo yanada rang-barang bo'lib bormoqda. Global internet foydalanuvchilari soni o'sishda davom etmoqda, 2015-yilda Internet foydalanuvchilari soni 3,2 milliardni tashkil etadi. 2023-yilda ijtimoiy tarmoqlarda deyarli 5 milliard kishi (4,88 milliard) faol bo'ladi, bu dunyo aholisining 60,6 foizini tashkil qiladi. Biroq [3]. internet ham ikki qirrali qilichdir. Internetning rivojlanishi va qo'llanilishi odamlar hayotiga qulaylik yaratish bilan birga, an'anaviy jinoyat turlaridan farq qiladigan yangi kiberjinoyatlarni ham yuzaga keltirdi.

Transchegaraviy kiberjinoyat eng zararli turlaridan biriga aylandi. 2020-yilda Xitoy prokuraturasi kiberjinoyatlarda gumon qilingan jami 142 ming kishini jinoiy javobgarlikka tortdi (shu jumladan, internet va telekommunikatsiyalardan foydalangan holda sodir etilgan jinoyatlar hamda yuqori va quyi oqim bilan bog'liq jinoyatlar) o'tgan yilning shu davriga nisbatan 47,9 foizga o'sdi [4]. Ma'lumotlarga asoslanib, kiberjinoyatning asosiy holatini ko'rish mumkin. Xitoy kiberjinoyatining transchegaraviy xususiyatlari ko'zga tashlanadi. Ba'zi jinoyatchilar Xitoy fuqarolariga qarshi maqsadli ravishda transchegaraviy kiberjinoyat qilish uchun jinoyat uylarini va aloqa vositalarini chet elga ko'chirishgan. Kiberjinoyatda, Cross -chegarani amalga oshirish 13% ni tashkil qiladi [5].

Transchegaraviy kiberjinoyat yurisdiksiyasi jinoiy qonun chiqaruvchi yurisdiksiya, jinoiy sud yurisdiksiyasi va jinoiy huquqni qo'llash yurisdiksiyasidan iborat. Jamoat xavfsizligi organlarining o'zlarining jinoiy huquqni qo'llash yurisdiksiyasi doirasidagi umumiy ishlar bo'yicha o'ziga xos jinoiy huquqni qo'llash tartiblari quyidagilardir: ishlarni qabul qilish, majburlov choralarini ko'rish va tergov, tergov tugaydi.

Transchegaraviy kiberjinoyatlarni tergov qilishda duch keladigan muammolar, asosan, jinoiy huquqni muhofaza qilish yurisdiksiyasi darajasida o'z aksini topadi.

Milliy chegaralarning an'anaviy kontseptsiyasi internet makonida mavjud bo'lmaganligi sababli, u jinoiy huquqni qo'llash yurisdiksiyasi va milliy suverenitetning an'anaviy tushunchalariga katta muammo tug'diradi, turli suveren davlatlar tomonidan da'vo qilingan jinoiy huquqni muhofaza qilish yurisdiksiyasida qarama-qarshiliklar va ziddiyatlarni keltirib chiqaradi. Transmilliy kiberjinoyatlarning jinoiy huquqni muhofaza qilish yurisdiksiyasi jinoyat huquqini qo'llashda murakkab muammo hisoblanadi. An'anaviy hududiy yurisdiksiya, shaxsiy yurisdiksiya, himoya yurisdiksiya va universal yurisdiksiya tamoyillari bunday hollarda ularni qo'llashda qiyinchiliklarga duch keladi.

Hududiy yurisdiksiya printsipti suveren davlatning o'z hududidagi odamlarni, millatidan qat'i nazar, o'z huquqiy tartibini himoya qilish uchun tartibga solish vakolatini anglatadi. Hududiy yurisdiksiya printsipti jinoiy yurisdiksiyaning birlamchi tamoyilidir. Hozirgi vaqtda dunyoning aksariyat davlatlarining jinoyat qonunchiligida hududiy yurisdiksiya printsipti belgilangan. Shaxsiy yurisdiksiya printsipti mamlakatning o'z xalqi tomonidan sodir etilgan jinoyatlar ustidan yurisdiksiyaga ega ekanligini, u hudud ichida yoki undan tashqarida sodir bo'lishini

ta'minlaydi. Shaxsiy yurisdiksiya odamlarga yo'naltirilgan bo'lib, mamlakat fuqarolarining asosiy huquqlarini himoya qilishga asoslanadi, shuning uchun jinoiy yurisdiksiya geografiya bilan cheklanmaydi. Mamlakat fuqarolari qayerda bo'lishidan qat'i nazar, mamlakat ular ustidan yurisdiksiyani amalga oshirish huquqiga ega.. Himoya yurisdiksiyasi printsipli, agar ular mamlakatning o'z xalqi yoki mamlakat manfaatlariga tajovuz qilsa, chet elliklar tomonidan hududdan tashqarida sodir etilgan jinoiy harakatlarga nisbatan mamlakat jinoyat qonuni qo'llanilishi mumkinligini anglatadi. Himoya yurisdiksiyasi printsipligiga ko'ra, kiberjinoyatdan jabrlangan barcha mamlakatlar va mintaqalar unga nisbatan jinoiy yurisdiksiyaga ega. Agar tegishli mamlakatlarning barchasi jinoiy yurisdiksiyaga da'vo qilsa, bu jinoiy yurisdiksiya ziddiyatiga sabab bo'ladi. Umumjahon yurisdiksiya printsipli shuni anglatadiki, jinoyat sodir etilgan joydan yoki jinoyatchining fuqaroligidan qat'i nazar, dunyoning barcha mamlakatlari uchun umumiy bo'lgan muayyan qonuniy manfaatlarini buzadigan jinoyat sodir etilgan bo'lsa, har bir davlat o'z jinoyat qonunlarini qo'llashi mumkin. Umumjahon yurisdiksiyani amalga oshirishning zaruriy sharti xalqaro shartnomalar qoidalaridan iborat. Hozirgi vaqtda xalqaro konventsiyalarda nazarda tutilgan, umumiy insoniyat manfaatlariga xavf tug'diradigan og'ir jinoyatlar, asosan, qaroqchilik, terrorizm jinoyatlari va boshqalarni o'z ichiga oladi. Amaldagi qonunchilikdan kelib chiqadigan bo'lsak, kiberjinoyatlarda universal yurisdiksiya printsipli unchalik qo'llanilmaydi.

Transchegaraviy kiberjinoyatlarga qarshi xalqaro jinoiy sud yordamidagi hozirgi nizolar va nizolar tufayli tarmoq avtonomiyasi

nazariyasi, yurisdiksiya nisbiyligi nazariyasi, IP-manzil yurisdiksiya nazariyasi, veb-sayt yurisdiksiyasi nazariyasi, cheklangan yurisdiksiya printsipli va eng yaqin aloqa tamoyili ishlab chiqilgan. Ammo bu yangi kiberjinoyatlarning yurisdiksiya nazariyalari o'ziga xos kamchiliklarga ega va ularning barchasi ma'lum darajada kiberjinoyat rivojlanishidan chetga chiqadi. Transmilliy kiberjinoyatda yurisdiksiyani qo'llash qiyinligini to'g'ri va samarali hal qilib bo'lmaydi.

Aslini olganda, transmilliy kiberjinoyat yurisdiksiyasini qo'llash dilemmasining o'zagi turli mamlakatlar o'rtasidagi yurisdiksiyaviy nizolarda yotadi. Yurisdiksiyaviy nizolar ikki turga kiradi: ijobiy konfliktlar va salbiy konfliktlar. Faol konflikt barcha mamlakatlarning milliy suverenitetni himoya qilish nuqtai nazaridan o'z yurisdiksiyasiga ega ekanligini da'vo qilishini anglatadi, ya'ni yurisdiksiyada raqobat yuzaga keladi. Bu holat ko'pincha mamlakatlar o'rtasida keraksiz tortishuvlarga olib keladi. Salbiy konflikt hech bir davlat jinoyat ustidan jinoiy yurisdiksiyani amalga oshirishni talab qilmasligini bildiradi. Bunday mojaro aslida jinoyatni ma'qullaydi va xalqaro vaziyat barqarorligiga yordam bermaydi.

Transchegaraviy kiberjinoyatlar bo'yicha jinoiy huquqni qo'llash yurisdiksiyasini tashkil etish va muvofiqlashtirish "suverenitetni qo'llab-quvvatlash" va "xalqaro hamkorlik" tamoyillariga asoslanishi kerak. Yurisdiksiyani yanada toraytirish, amaldagi nazoratga ustuvor ahamiyat berish, sud jarayonidagi qulaylik asosiy ustuvorlik bo'lishi, "joy" va "odamlar" o'rtasidagi munosabatlar muvozanatli bo'lishi kerak. Bu transmilliy kiber jinoyatlar uchun jinoiy yurisdiksiyani qo'llash muammosini hal qilishning to'g'ri yo'lidir.

Xulosa

Tarmoq axborot texnologiyalari va jinoyatchilik yuqori darajada integratsiyalashgan yangi transchegaraviy kiberjinoyatlar nafaqat odamlarning mulkiga katta talofatlar keltirdi, balki ijtimoiy xavfsizlik uchun yangi muammolarni ham keltirib chiqardi. Xitoyda transchegaraviy kiberjinoyatlarga qarshi kurashning yangi tendentsiyasi fonida bunday jinoyatlar ko'p sonli, murakkab turlari, o'ta uyushgan jinoiy guruhlar bilan ajralib turadi, jinoiy vositalarni aniqlash qiyin va odatda bir nechta yurisdiksiyalarni qamrab oladi, bu esa boshqaruvning an'anaviy usullarini qiyinlashtiradi. ishlamoq. Kiberjinoyat an'anaviy huquqiy maydon chegaralaridan oshib ketganligi sababli, virtual kibermakonni an'anaviy jinoyat joylarining jismoniy makon tushunchasiga asoslanib o'lchash mumkin emas. Kiberjinoyatning virtual va nomintaqaviy xususiyatlari transmilliy kiberjinoyatlarning jinoiy yurisdiksiyasida qiyinchiliklarga olib keldi. Kibermakonda milliy suverenitet kontseptsiyasi va asosiga sodiq qolgan holda, "qobiliyatli" deb ataladigan yangi yurisdiksiya qoidalarini shakllantirish qiyin.

Yurisdiksiyaviy ziddiyat transmilliy kiberjinoyatning jinoiy yurisdiksiya dilemmasining ildizi va kalitidir. Xalqaro hamkorlikni mustahkamlash asosida Internet jinoyati bo'yicha xalqaro konventsiyani shakllantirish, ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama kelishuvlarga erishish, hatto yurisdiksiyaga oid nizolarni hal qilish uchun Xalqaro Sudga taqdim etish transmilliy kiberjinoyatlar bo'yicha jinoiy yurisdiksiya mojarolarini hal qilishning bugungi oqilona tanlovidir. Albatta, salbiy yurisdiksiya ziddiyatlarini hal qilishning kaliti universal yurisdiksiyani o'rnatishdir, ammo universal yurisdiksiya

yurisdiksiyaning ijobiy ziddiyatlarini kuchaytiradi. Shuning uchun yurisdiksiyadagi nizolarni muzokaralar va hal qilish mexanizmini o'rnatish ijobiy yurisdiksiya ziddiyatlarini hal qilishning kalitidir.

Ma'lumotnomalar

1. Xitoyning Sinxua axborot agentligi. (2023 yil 9-noyabr). Kibermakonda umumiy kelajakka ega bo'lgan hamjamiyat qurishning yangi bosqichida nima "yangilik" bor?
http://www.news.cn/politics/leaders/2023-11/09/c_1129967223.htm
2. Guanchjou kundalik. (2022 yil 14 sentyabr). Elektron pochta firibgarligiga qarshi kurashda xalqaro hamkorlikni chuqurlashtirish va kuchlarni birlashtirish.
https://gzdaily.dayoo.com/pc/html/2022-09/14/content_869804122.htm
3. Xinhuanet. (2023 yil 23 iyul). Hisobot shuni ko'rsatadiki, dunyo bo'ylab 5 milliardga yaqin ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari bor.
http://www.news.cn/world/2023-07/23/c_1129764051.htm
4. Xinhuanet. (2021 yil 8 aprel). Pekin: O'tgan yili 142 ming kishi kiber jinoyatlarda gumon qilingani uchun jinoiy javobgarlikka tortilgan.
http://www.xinhuanet.com/politics/2021-04/08/c_1127304710.htm
5. Xitoy yangiliklar tarmog'i. (2021 yil 7 aprel). Oliy xalq prokuraturasining statistik ma'lumotlariga ko'ra, kiber jinoyatlarning 13 foizi transchegara orqali sodir etilgan.
http://news.china.com.cn/2021-04/07/content_77384954.htm